

Einde en begin

Wisława Szymborska bij Meulenhoff:

Einde en begin. Gedichten 1957-2002,
vertaald door Gerard Rasch

Zwart lied. Gedichten 1944-1948,
vertaald door Ad van Rijsewijk

Wisława Szymborska

Einde en begin

VERZAMELDE GEDICHTEN

Uit het Pools vertaald door Gerard Rasch en
Ad van Rijsewijk

MEULENHOF

Gerard Rasch en Ad van Rijsewijk ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze uitgave is mede tot stand gekomen door Sebes en Van Gelderen
Literair Agentschap en Harper Collins LLC, New York

Eerste druk *Einde en begin* 1999, tweëndertigste druk 2023
Eerste druk *Zwart lied* 2017

ISBN 978-90-290-9838-0
ISBN 978-94-023-2178-4 (e-book)
NUR 306

Oorspronkelijke titels: *Chwila* en *Czarna Piosenka*
Vormgeving omslag: Studio Marlies Visser
Vormgeving binnenwerk: CeevanWee
Foto voorzijde omslag: © Bonnita Postma
Foto achterzijde omslag: © Filip Miller / AP

© The Wisława Szymborska Foundation.
All Works by Wisława Szymborska
©The Wisława Szymborska Foundation, www.szymborska.org.pl
Poems from 1957-1997 are published by special arrangement with
Houghton Mifflin Harcourt Publishing Group.
© Lezing Nobelprijs 1996: The Nobel Foundation
© Voorwoord Joanna Szczęsna
© 2023 Nederlandse vertaling Ad van Rijsewijk (2017), erven Gerard Rasch
(1999 en 2003) en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

uit *Roepen naar Yeti* (1957)

- Niets tweemaal 15
- Openlijkheid 17
- Buffo 19
- Vereeuwiging 21
- Kleine advertenties 23
- Rehabilitatie 25
- Aan mijn vrienden 27
- Een begrafenis 28
- De twee apen van Bruegel 30
- Steeds 31
- Ter begroeting van de straaljagers 33
- Stilleven met ballonnetje 34
- Een nooit ondernomen Himalaya-expeditie 36
- Een poging 38
- Vier uur 's morgens 39
- Midzomernachtsdroom 40
- Atlantis 41
- Ik bedenk de wereld 43

Zout (1962)

- De aap 47
- Een les 49
- In het museum 50
- Een ogenblik in Troje 51
- Mijn schaduw 53
- De rest 54
- Clochard 55
- Woordjes 57

Reiselegie 58
Zonder titel 60
Een onverwachte ontmoeting 61
Gouden bruiloft 62
Het hongerkamp bij Jaslo 64
Een parabel 66
Ballade 67
Aan de wijn 69
Rubens' vrouwen 71
Coloratuur 73
Schoonheidsconcorso voor mannen 75
Poëzieavond 76
Grafscript 77
Proloog van een komedie 78
Portret 79
*** (*Ik ben te dichtbij...*) 81
Op de toren van Babel 83
Droom 84
Water 86
Resumé 88
In de rivier van Heraclitus 89
Gedicht ter ere 90
Notitie 91
Gesprek met een steen 93

Grote pret (1967)

De vreugde van het schrijven 99
Eindelijk 101
Landschap 103
Familiealbum 105
Een lach 106
Het station 108
Levend 110
Geboren 112

Volkstelling 114
Monoloog voor Cassandra 116
Byzantijns mozaïek 118
Decolleté 121
Pietà 122
Onschuld 123
Vietnam 124
Geschreven in een hotel 125
Film – de jaren zestig 128
Verslag uit het ziekenhuis 129
De komst van de vogels 130
Thomas Mann 131
Spookdiertje 133
Tot het hart op zondag 135
De acrobaat 136
Vruchtbaarheidsfetisj uit het Paleolithicum 137
De grot 139
Beweging 141
Grote pret 142

Elk geval (1972)

Elk geval 147
Uit de lucht vallend 148
Verkeerd verbonden 149
Theaterimpressies 150
Stemmen 152
De brieven van de doden 154
In het asiel 155
Reclamefolder 156
De wandeling van de tot leven gewekte 158
De foto van de menigte 159
Thuiskomen 161
De ontdekking 162
Het skelet van de dinosaurus 164

Achternvolging 166
Toespraak in het kantoor voor gevonden voorwerpen 168
Verwondering 169
Verjaardag 170
Interview met een kind 171
Allegro ma non troppo 173
Autotomie 175
Bevroren beweging 177
Zekerheid 178
Klassiek 179
Lof der dromen 180
Gelukkige liefde 182
*** (*Het niets heeft...*) 184
Onder één kleine ster 185

Grote getallen (1976)

Grote getallen 189
Dankwoord 191
Psalm 193
De vrouw van Lot 195
Van boven gezien 197
De droom van de oude schildpad 198
Een experiment 199
Glimlachen 201
Wapenschouw 202
De terrorist – kijkt 203
Middeleeuws miniatuur 205
De oude zanger 207
Lofdicht op mijn zuster 208
Hermitage 209
Vrouwenportret 211
Recensie van een ongeschreven gedicht 212
Waarschuwing 214
Een ui 216

De kamer van de zelfmoordenaar 218
De appelboom 219
Lof van de geringe eigendunk 220
Leven voor de vuist weg 221
Aan de Styx 223
Utopia 225
Het getal pi 227

De mensen op de brug (1986)

Plankenkoorts 231
Overmaat 233
Archeologie 235
Uitzicht met zandkorrel 237
Kleding 239
Over de dood, zonder overdrijving 240
Het huis van een groot man 242
Op klaarlichte dag 244
Het korte leven van onze voorouders 246
De eerste foto van Hitler 248
De eeuw loopt ten einde 250
Kinderen van onze tijd 252
Martelingen 254
Samenspannen met de doden 256
Het schrijven van een c.v. 257
Een begrafenis 259
Een mening inzake pornografie 261
Een verhaal begint 263
De ark in 265
Mogelijkheden 267
De wonderkermis 269
De mensen op de brug 271

Einde en begin (1993)

- Hemel 275
- Een titel hoeft niet 277
- Sommigen houden van poëzie 279
- Einde en begin 280
- Haat 282
- De werkelijkheid eist 284
- Waakleven 286
- Elegische berekening 288
- Een kat in een lege woning 290
- Afscheid van het uitzicht 292
- Seance 294
- Liefde op het eerste gezicht 296
- 16 mei 1973 298
- Gebeurt alles misschien 300
- Lachfilms 302
- Niets cadeau 304
- Een versie van de gebeurtenissen 306
- Een groot geluk 310

Het moment (2002)

- Het moment 315
- Een van zeer vele 316
- Wolken 318
- Negatief 320
- De hoorn 321
- De drie wonderlijkste woorden 322
- Het zwijgen van de planten 323
- Plato, ofwel waarom 325
- Een klein meisje trekt het kleed van tafel 327
- Een herinnering 329
- De plas 330
- Eerste liefde 331
- Enige woorden over de ziel 332

In de vroegte 334
In het park 336
Een bijdrage tot de statistiek 337
Enkele mensen 339
Een foto van 11 september 341
Retourbagage 342
Feest 344
Notitie 346
Lijst 347
Alles 349

*** (*Vroeger leerden we de wereld...*) 351

Zwart lied (2017)

Om nog iets 355
Kinderkruistocht 356
Ik zoek het woord 358
Vrede 360

*** (*Eens kenden we de wereld vanbuiten...*) 361

Janko de Muzikant 362
'Uit de autobiografie van de dag' 367
1 (*Ik bevrijd me...*) 367
2 (*Als 't voorbij gaat...*) 369
3 (*Niet vanaf de tribune...*) 371
4 Het verlaten van de bioscoop 372
5 (*De schaduw een beweging...*) 373

Herinnering aan september 374
Herinnering aan januari 375
Kus van een onbekende soldaat 376
Een brief aan het Westen 377
Opgedragen aan de Poëzie 378
Levenslijn 381
Allerzielen 382
De top 383

Zwerftochten 384
1 Veldweg 384
2 De plek voor een monument 386
3 Het naaien van het vaandel 388
4 Maten 389
Het thema van de glimlach 390
Over achtervolgers en achtervolgden 391
Terugkeer van het verdriet 393
Jodentransport 394
Oorlogskinderen 396
Grappige erotiek 397
Het hoefijzer 398
Zwart lied 400
De ballade vandaag 401
Zondag op school 403

De dichter en de wereld (toespraak gehouden ter gelegenheid van de overhandiging van de Nobelprijs voor literatuur op 7 december 1996) 407

‘Ik schreef gedichten, schrijf gedichten en ik ben van plan gedichten te schrijven’ 415
Joanna Szczęsna

Aantekeningen en verantwoording 421
Gerard Rasch

Roepen naar Yeti (1957)

NIETS TWEEMAAL

Niets gebeurt tweemaal en niets zal tweemaal gebeuren. Geboren zonder kundigheden, sterven we dus als onervaren senioren.

Ook al zijn we nog zo hardleers op de grote school van 't leven, geen winter, geen zomer wordt ons nog een keertje opgegeven.

Niet één dag keert ooit terug, twee nachten zijn nooit identiek, geen kus is als een andere, elke oogopslag is weer uniek.

Gisteren noemde iemand plots in mijn bijzijn luid jouw naam – het leek alsof een rode roos naar binnen woei door het raam.

Nu we samen zijn vandaag, haal ik mijn blik van je gezicht. Een roos? Hoe ziet een roos eruit? Is dat een bloem? Een steen wellicht?

Onzalig uur, onnodige vrees, waarom bemoei jij je ermee? Je bent – je moet voorbijgaan. Je gaat voorbij – en alles is oké.

Lachend en elkaar omhelzend
verzoenen we ons met elkaar,
ook al zijn we zo verschillend
als twee druppels zuiver water.

OPENLIJKHEID

Hier zijn we, minnend en naakt,
alleen de oogleden dekken ons toe.
Mooi voor elkaar – volmaakt –
liggen we samen, diep in de nacht.

Maar zij weten het al, weten het zeker
de vier hoeken en de kachel als vijfde,
op de stoelen lijken schaduwen gezeten,
rond een tafel die veelzeggend zwijgt.

De thee weet waarom ze afgekoeld
in de halflege kopjes blijft staan.
Swift heeft alle hoop verloren,
niemand zal hem nu nog openslaan.

En de vogels? Niets blijft je bespaard:
gisteren las ik in de lucht hun groet.
Brutaal schreven ze daar openlijk
de naam waarmee ik jou altijd roep.

En de bomen? Ik vraag je: wat kan
al hun gefluister betekenen?
Je zegt: daar weet de wind alles van.
Maar hoe kan de wind van ons weten?

Een nachtvlinder vloog door het raam
en met zijn ruige vleugels wiekend
komt en gaat hij, komt en gaat,
koppig ruisend boven ons.

Hij ziet veel meer dan wij misschien,
snel en scherp is zijn insectenblik.
Ik had niets vermoed, jij niets gezien:
onze harten lichten ver het donker in.

BUFFO

Eerst zal onze liefde vergaan,
daarop volgen een-, tweehonderd jaar,
dan pas komen we weer bij elkaar:

als een stel komedianten,
lievelingen van het publiek,
komen we terug op de planken.

Een korte klucht waarin men zingt,
een beetje danst en heel veel lacht.
En na die rake zedenschets
volgt het applaus.

Onweerstaanbaar komisch ben je
op toneel, met je jaloezie
en die rare strik.

En mijn hoofd slaat op hol,
met hart en kroon en al,
een dom hart dat barst
en een kroon die valt.

Die dag zien we elkaar terug,
scheiden weer, in de zaal gelach,
zeven bergen en rivieren
hebben we tussen ons bedacht.

En alsof de echte rampen
in het leven niet genoeg zijn
– maken wij elkaar met woorden af.

Dat is het einde van de pret,
daarna buigen we heel diep.
De spectator gaat naar bed,
tranen in de ogen van plezier.

Zij zullen keurig leven,
de liefdestijger temmen,
laten eten uit hun hand.

Maar wij blijven rare snuiters
met belletjes aan hun muts,
we luisteren naar het gerinkel,
aandachtig als barbaren.

VEREEUWIGING

Ze vrijden onder de hazelaar,
onder zonetjes van dauw,
met klevend in hun haar
verdorde bladeren en zand.

Hart van de zwaluw,
erbarm je over hen.

Ze knielden bij het meer,
kamden er hun lokken schoon,
de vissen zwommen aan
in fonkelend sterpatroon.

Hart van de zwaluw,
erbarm je over hen.

De bomen in spiegelbeeld
waren op golfjes gezeten.
Zwaluw, maak dat ze dit
hun hele leven niet vergeten.

Zwaluw, doorn der wolken,
anker van de lucht,
vervolmaakte Icarus,
rok die ten hemel vaart,

zwaluw, schoonschrijfkunst,
wijzer die de tijd niet kent,
vroegste vogelgothiek,
scheeloog in de hemelen,

zwaluw, spitse stilte,
vrolijke rouw,
geliefdenaureool,
erbarm je over hen.

KLEINE ADVERTENTIES

IEDER DIE WEET waar het medelijden
zit verstopt, de verbeelding van het hart –
maak het bekend! maak het bekend!
Zing erover uit volle borst,
dans alsof je buiten je zinnen bent,
dans rond onder een tere berk,
probeer zijn verdriet te verblijden.

U WILT LEREN ZWIJGEN
in alle talen? Mijn methode:
de blik gevestigd houden
op de hemel met zijn sterren,
de kaken van de Pekingmens,
de sprongen van de sprinkhaan,
de nagels van een baby'tje,
op plankton,
op een vlokje sneeuw.

DE LIEFDE HERSTELD!
Opgelet: Eenmalige aanbieding!
Op het gras van vorig jaar
zult u baden in de zon
tot aan uw hals, en de wind
die toen in de dans voorging,
streelt weer door uw haar.
Reacties onder: Droom.

GEZOCHT: iemand die in een asiel
om stervende oudjes kan treuren.
Men reflectere niet schriftelijk,
zonder diploma of geboorteakte.
Papieren worden vernietigd,
ontvangst wordt niet bevestigd.

VOOR DE BELOFTE van mijn man
die u met de kleuren van de mensenwereld,
zijn rumoer – een lied bij het raam,
honden bij de burens – deed geloven
dat u nooit meer alleen in het donker,
de stilte zou zijn, in ademnood
– ben ik niet verantwoordelijk,
Ik Nacht, weduwe van de Dag.